

METODIKA VÝUKY TAKTIKY

WFM Táňa Holušová

Definice: Taktika je soubor tahů, jimiž provádíme svůj strategický plán hry, nebo kterými bráníme soupeři uskutečnit jeho plán.

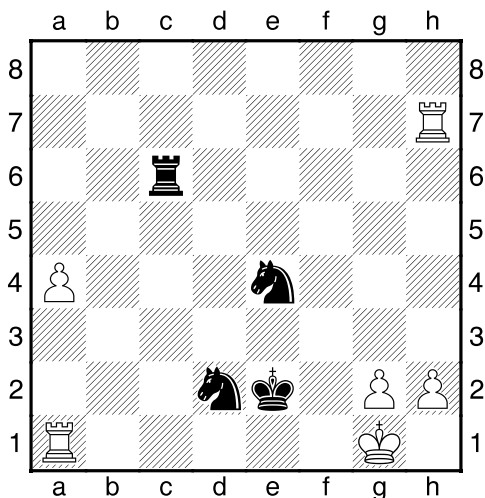
Strategie odpovídá na otázku: „Co hrát?“

Taktika na otázku: „Jak hrát?“

Taktika se v partii podřizuje strategii hry, ale má neobyčejně velký význam. Taktická chyba může kdykoli ujasnit výsledek partie. „K výhře stačí 40 dobrých tahů, k prohře jediná chyba.“

Viktor Korčňoj – Anatolij Karpov

17. partie zápasu o MS, 1978

ČNT

V časové tísni bílý posledním tahem 39.Va1? pokryl první řadu, na to přišlo: **39...Jf3+!** a bílý se vzdal.

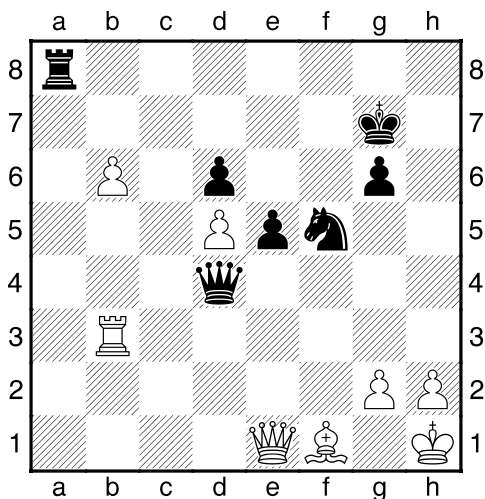
S taktikou souvisí **KOMBINACE, PROPOČET VARIANT** a **ÚTOK NA KRÁLE.**

Literatura v češtině:

- *Taktika I, II* - Luděk Pachman
- *Škola šachové strategie a taktiky* - Alexej Suetin
- *Učební texty pro trenéry*
- *Střední hra v šachové praxi* - Luděk Pachman (vydavatel Karel Pliska)
- *Učebnice střední hry* - Alexander Volčok, Josef Příbyl

KOMBINACE: „Kombinace je vynucený manévr s obětí.“
(Michail Botvinnik)

Anatolij Karpov - Mark Tajmanov, 1977

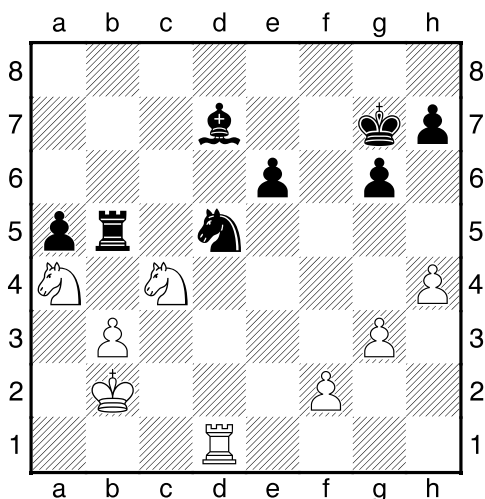
ČNT

1...Va1 2.Vb1 Jg3+! 3.hxg3 Va8

0-1

VYNUCENÝ MANÉVR nemusí být vždy kombinací.

José Raul Capablanca - Fridrick Yates, 1924

BNT

1.Jc3! Vc5 Vynuceno - proč? 2.Je4 Vb5 3.Jed6 Vc5 4.Jb7 Vc7 5.Jbxa5+- a bílý získal pěšce a tuto výhodu uplatnil k výhře.

LÉČKA není vynucený manévr.

Pircova obrana

1.e4 d6 2.d4 Jf6 3.Jc3 g6 4.f4 Sg7 5.Jf3 0-0 6.Se2 c5 7.dxc5 Da5! 8.0-0 Dxc5+ 9.Kh1 Jc6 Bílý nachystal černému docela průhlednou léčku 9...Jg4? 10.Jd5! Jf2+? 11.Vxf2 Dxf2 12.Se3+- a černá dáma je chycena! 10.Jd2 Jd4 11.Jb3 Jxb3 12.axb3 Sd7 13.e5 Je8 Nyní následuje pěkná léčka: 14.Se3!! Její přijetí ztrácí dámu: 14...Dxe3 15.Jd5 Dc5 15...De4 16.Sf3 Df5 vidlička 17.Jxe7+- 16.b4! Dc6 A opět vidlička: 17.Jxe7+ 1-0

Vídeňská hra

1.e4 e5 2.Jc3 Jc6 3.Sc4 Sc5 4.Dg4 Nabízí se pěkné, ale chybné 4...Df6? 5.Jd5 Dxf2+ 6.Kd1 Kf8 7.Jh3 Dd4 8.d3 d6 9.Df3 Sxh3 10.Vf1! Hrozí mat a přijde 11.c3 s chycením dámy. 1-0

Phillidorova obrana

1.e4 e5 2.Jf3 d6 3.d4 Jd7 4.Sc4! Jb6?! 5.Sb3 exd4 6.Dxd4 Df6 7.Dd3 Sg4 8.Sg5! Staví léčku a nabízí černému pěšce b2: Dxb2? 9.Db5+ c6 10.Sxf7+ 1-0

Velmistr **Igor Bondarevskij**, trenér 2 mistrů světa Vasilije Smyslova a Borise Spasského: „Šachista se musí naučit nejdříve **kombinovat**, hrát **ostře**, **směle** a **aktivně**. Jestli v mládí nepoznáš, co je taktika, později to bude stále obtížnější.“

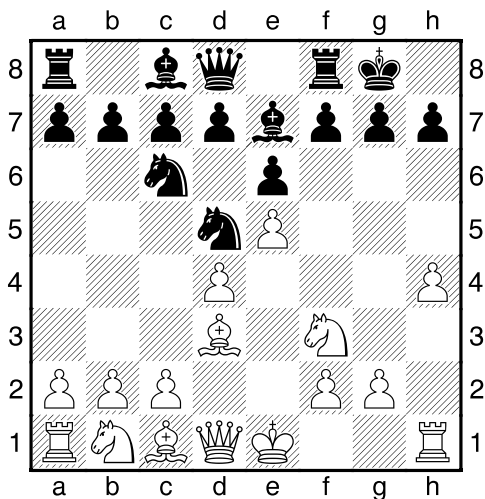
Velmistr **Richard Réti**, velký šachový myslitel: „Nejdříve je nutno se naučit kombinovat, pak až je možno hrát pozičně.“

Tak tomu bylo i v dějinách, nutno to respektovat i při výchově šachisty.

Kombinace se dají naučit! Vystupují v ní stále tytéž prvky (např. dvojí údery, vazby...), jen se vyskytují v různých spojeních. Čím více jsme viděli kombinací, tím více jsme schopni je sami vytvořit a spočítat.

- 1) Jednoduchý příklad na Sxh7 - odstranění ochrany krále, základní příklad, který musí všichni znát.

Z knihy Gioacchona Greca ze XVII. století

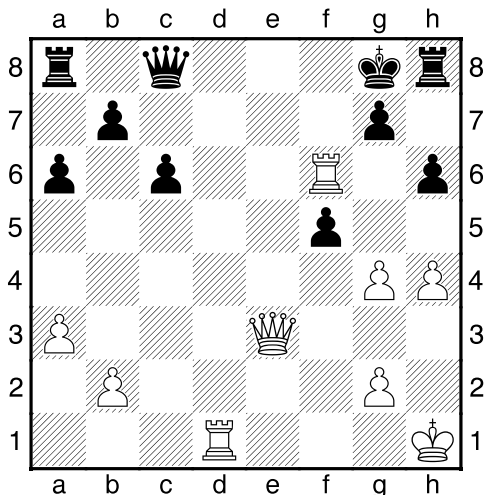
BNT

7.Sxh7+! Kxh7 8.Jg5+ Sxg5 9.hxg5+ Kg8 10.Dh5 f5 11.g6 a
mat 12.Dh7#
1-0

2) Málo vídaný tzv. EPOLETOVÝ MAT (epolety - výložky, zde u krále).

Wilhelm Steinitz - NN

1861

BNT

1. Vd8+! Dxd8 2. De6+ Kh7 3. Vxh6+! gxh6 4. Df7#
1-0

3) Méně známý příklad z dnes již unikátní knihy *Modern Chess Instructor* od Steinitze:

Wilhelm Steinitz

1. e4 e5 2. Jf3 Jc6 3. Sc4 Jf6 4. d4 exd4 5. 0-0 Sc5 6. e5 d5!
Kdysi slavný Max Langeův útok. 7. exf6 dxc4 8. Ve1+ Kf8 Lepší
bylo 8...Se6. 9. Sg5 gxf6 10. Sh6+ Kg8 11. Jbd2 Sg4 12. Je4 b6
13. c3 Je5 Nyní řešte a spočítejte celou variantu! 14. Jxe5!!
Sxd1 15. Jd7! Se7 16. Jexf6+! Sxf6 17. Ve8+! Dxe8 18. Jxf6#
1-0 Viděli jste vše až do konce?

Teorie kombinace - MOTIV, TÉMA, IDEA

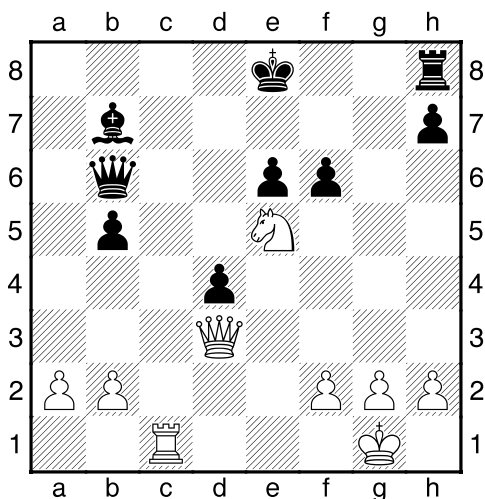
MOTIV: Zvláštnosti pozice, které umožňují kombinaci. Ukazují směr hledání - např. stísněné postavení krále; vzdálení figur od ochrany krále, slabá ochrana 7. a 8. řady; oslabení polí kolem krále, objekt na diagonále střelce; nechráněné figury; porušení

souhry figur; nevhodné postavení dámy (všech figur); král a dáma na stejné řadě, sloupci; řada, sloupec přetížený figurami; postoupilý pěšec; atd.

Yakov Isaevich Nejštadt: „Cílevědomá a plánovitá hra s důrazným tlakem na soupeře (iniciativa) je nejčastější příčinou výskytu motivů.“

Stálý motiv: Špatné postavení krále a věže.

Michail Botvinnik – Max Euwe, 1948

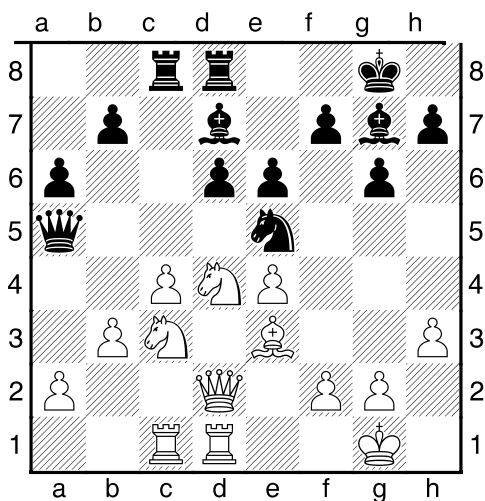

BNT

1. Dg3! fxe5 2. Dg7 Vf8 3. Vc7 Dxc7 4. Dxc7
1-0

Okamžitý motiv: Oslabené postavení krále a nekrytá černá dáma.

Mikhail Bonch Osmolovskij - Vlacheslav Ragozin, Lvov 1951

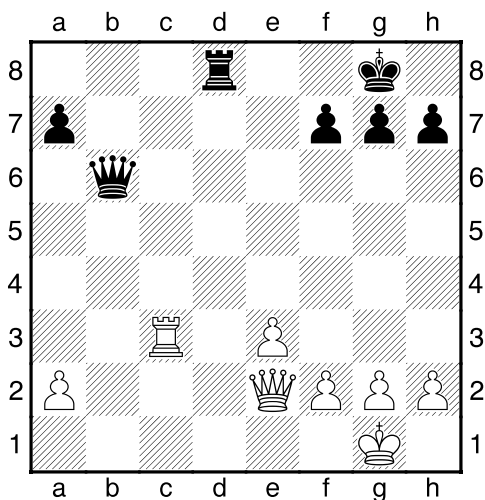

1.Sh6 Sh8? 2.Jd5!

1-0

Častý motiv: Slabá spodní řada

Ossip Bernstein - José Raul Capablanca, 1914

ČNT

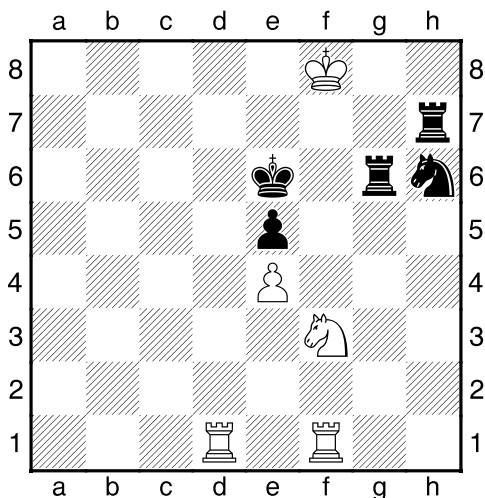
8

1...Db2! 2.Vc2 2.De1 Dxc3-+; 2.Vd3 Db1+-- 2...Db1+
0-1

TÉMA: Zvláštnosti konečné pozice, které charakterizují výsledek kombinace. Stručně - závěrečný obraz (různé druhy matů - dušený, na 8. řadě..., dvojitý úder, vazba, proměna pěšce, atd...). Některé učebnice nesprávně spojují téma a ideu v jedno.

Motiv: Špatné postavení krále

Mansúba (úloha arabského šachu) - Najm, X. století

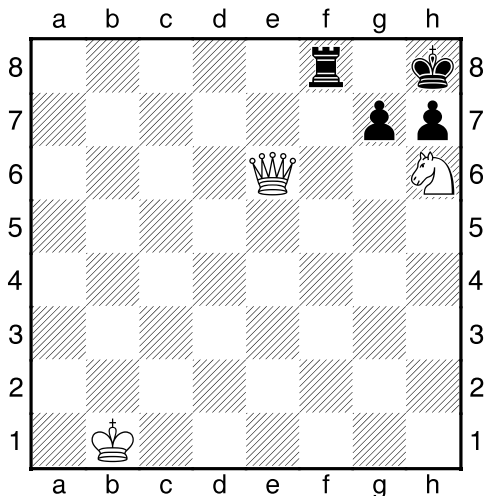

BNT

1.Jg5+ Idea: zavlečení věže k ucpání ústupového pole. 1...Vxg5
2.Vf6+ Kxf6 Idea: zavlečení krále. 3.Vd6#
1-0

Idea: zavlečení věže na g8 k ucpání krále.

Téma: dušený mat.

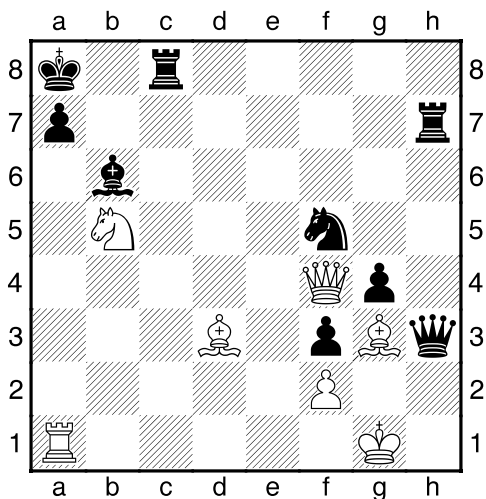
BNT

1. Dg8+! Vxg8 2. Jf7#

1-0

Dušený mat byl uveden již v první šachové knize Lucena ve Španělsku na konci XV. století!

Filip Stamma - Syran žijící v Londýně, „100 pozic“, 1737

BNT

10

1. Se4+ Vb7 2. Db8+ Vcxb8 3. Vxa7+ Sxa7 4. Jc7#
1-0

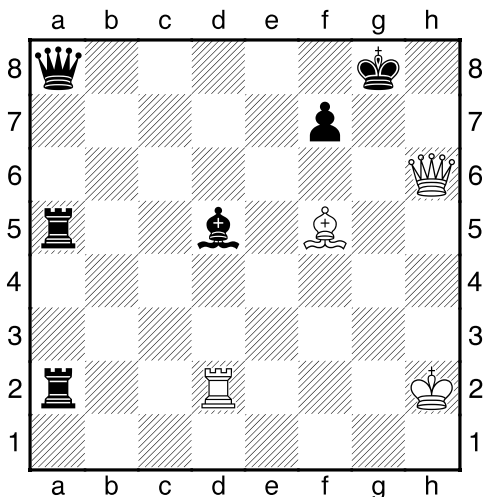
Vyřešili jste?

Motiv - postavení krále s nedostatečnou ochranou.

Idea - odvléčení střelce od ochrany f7, překrytí řady.

Téma - mat dámou a střelcem.

Aaron Nimcovič - mlýnek (Z knihy Můj systém)

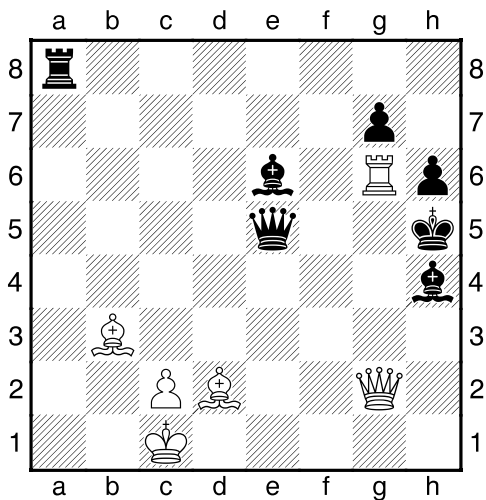
BNT

1. Sh7+ Kh8 2. Sc2+! Kg8 3. Vg2+! Sxg2 4. Sh7+ Kh8 5. Sg6+ Kg8 6. Dh7+ Kf8 7. Dxf7#
1-0

Téma - mat dvěma střelci.

Ideje - blokáda, ucpání pole g4 střelcem a odvléčení střelce z diagonály a2-g8; uvolnění dráhy střelce a odvléčení pěšce z g-sloupce.

Řím: Blokáda, 1891

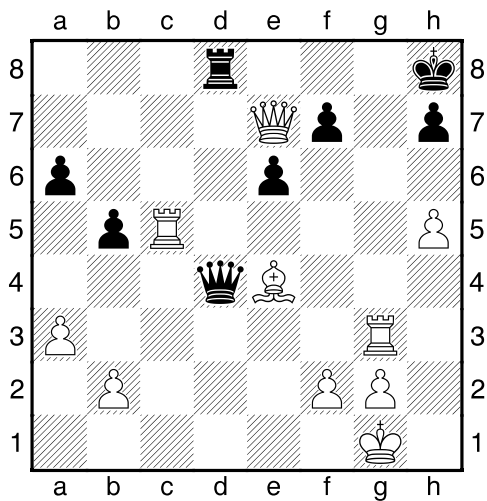

BNT

1. Dg4+!! Sxg4 2. Vxh6+! gxh6 3. Sf7#
1-0

Ve většině učebnic jsou příklady uvedeny podle idejí.

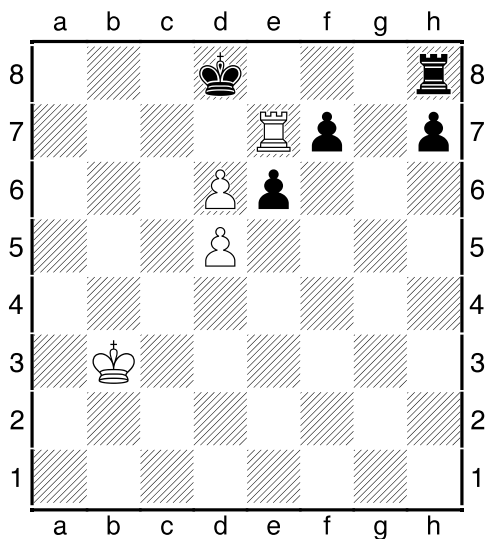
Méně známá idea překrytí

BNT

1. Vd5!!+-

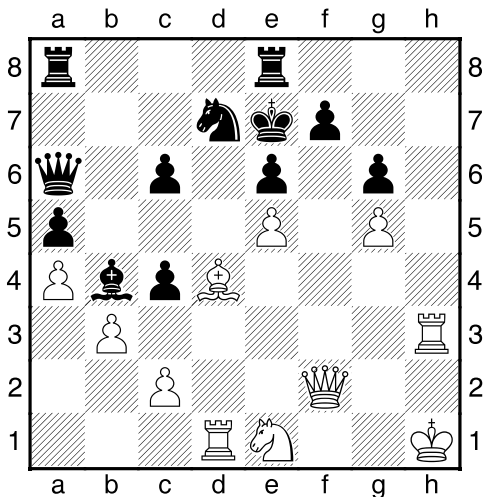
Zablokování

BNT

1.Va7 Ve8 2.d7 Ve7 3.d6 Vxd7 4.Va8#
1-0

Uvolnění pole, 1977

BNT

1.Df6+!! Jxf6 2.Sc5+ Sxc5 3.gxf6+ Kf8 4.Vh8#
1-0

KOMBINAČNÍ CIT je třeba posilovat řešením kombinací, jichž je jen v uvedených učebnicích bezpočet. Je ale třeba dávat pozor na přiměřenost. Nemůžeme dávat stejné příklady vyspělejšímu šachistovi a začínajícímu hráči. Je třeba si příklady kombinací označit stupněm obtížnosti.

Jak trénovat taktiku? Zadaný příklad si postavit na šachovnici, uvést kdo je na tahu, neuvádět výhru ani remis. Žák řeší zásadně bez posunu figur, výsledek zapíše. Pak porovná s řešením autora. Za správné řešení pochválit, ale pokud je řešení špatně, zaměříme se na vyjasnění příčin, proč nebyl příklad vyřešen. Nejčastěji to bude prostá příčina, že žák uvedený příklad ještě neviděl. Velmi často bývá příčinou špatné myšlení. Žák z řešení vyloučí tahy

figurami na pole kryté pěšcem a teprve při důkladném pohledu zjistí, že právě ten tah to byl.

Podobně se řeší i příklady na propočítání variant. Na zkoumaný tah je třeba si určit tahy kandidáty a k nim rozumné možné odpovědi soupeře a podle toho sestavit strom propočtu - jednoduché i rozvětvené varianty, každou správně ohodnotit a udělat konečný výsledek. Postupovat systematicky, neskákat z větve na větev, co je vyřešeno již neopakovat.

Jak často trénovat? Kombinace 1x denně, propočítání variant 1x týdně.

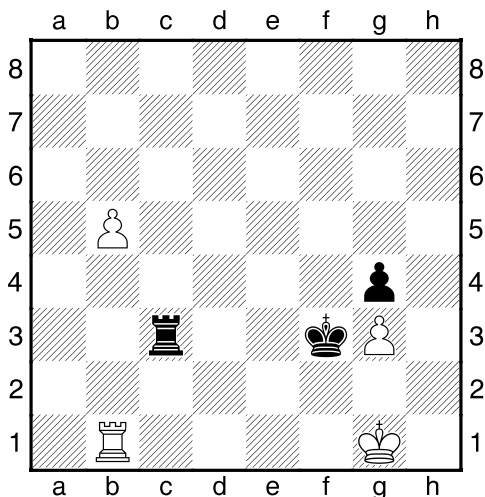
Rozdělení kombinací dle cíle?

- Matové
- Remízové
- Na získání materiálu
- Na získání pozicní výhody

REMÍZY

a) PAT

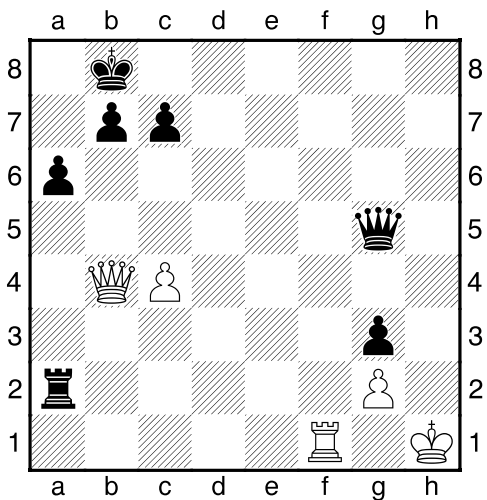
Carl Schlechter - Heinrich Wolf, 1906

ČNT

1...Ve3 2.b6? Ve1+! pat

Lolli, 1763

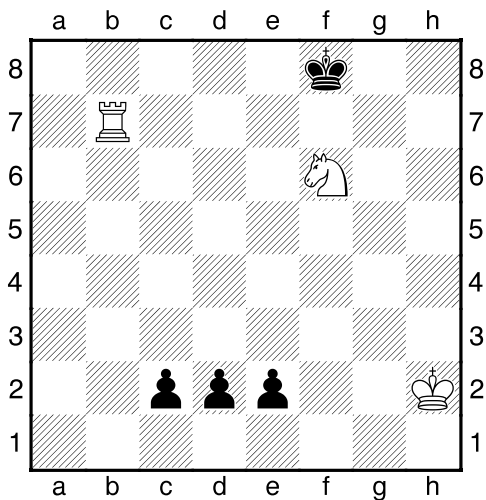

BNT

1. Vf8+ Ka7 2. Va8+ Kxa8 3. Df8+ Ka7 4. Dc5+ Dxc5
"-"

b) VĚČNÝ ŠACH

Nimcovič

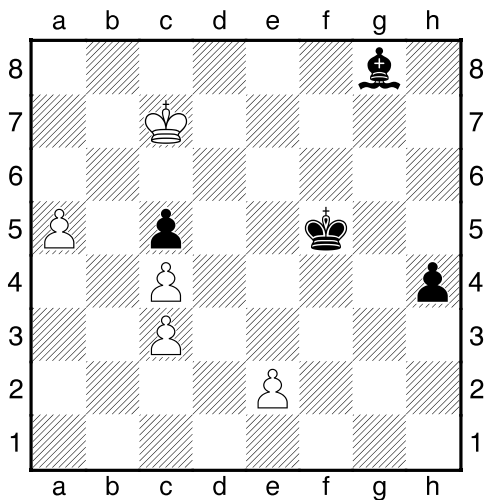

BNT

1. Vd7! Uvedl do souhry své figury. 1...e1D 2. Jh7+ Kg8 3. Jf6+ Kf8 3...Kh8?? 4. Vh7# 4. Jh7+ Ke8 5. Jf6+ Kf8 6. Jh7+
“_”

c) VĚČNÉ PRONÁSLEDOVÁNÍ (3x opakovaná pozice)

1928

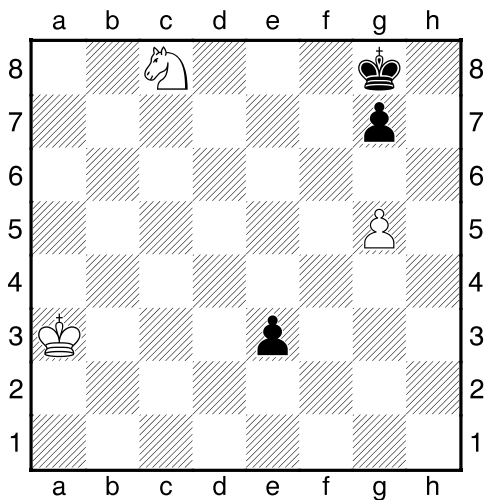
BNT

1.a6 Sxc4 2.e4+! Kxe4 3.a7 Sd5 4.c4 Sa8 5.Kb8 Sc6 6.Kc7
Sa8 7.Kb8

“_”

d) BLOKÁDA

1947

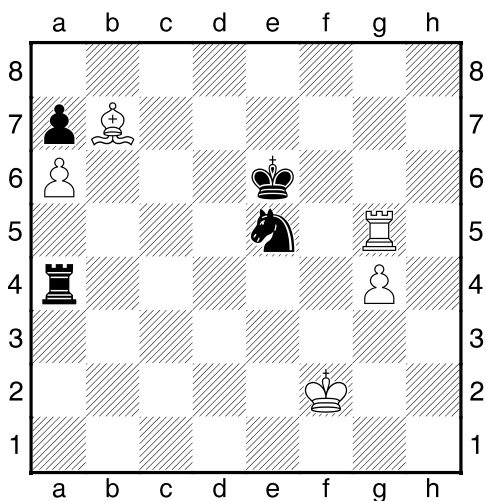

BNT

1. **Je7+** Kh7 2. **g6+** Kh8 3. **Kb4!** e2 4. **Kc5** e1D 5. **Kd6** Černý král je zablokovaný v rohu a černá dáma samotná bílého krále nezmatí.
“_”

e) PEVNOST

Georgi Ilivitzkij – Yuri Averbach

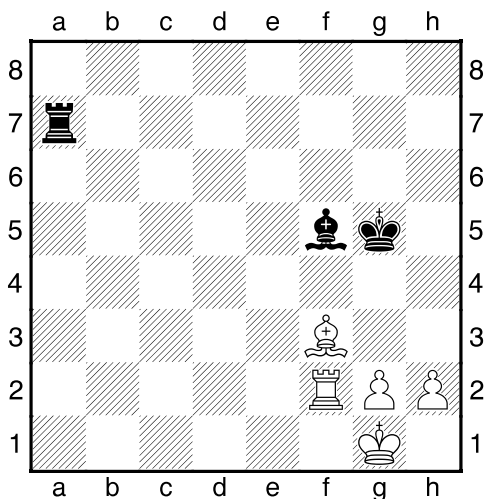
ČNT

1...Jxg4+ 2.Vxg4 Vxg4 3.Sc8+ Kd6 4.Sxg4 Kc7 5.Kb8 Bílý nezíská pole a7.

“_”

f) REMÍZOVÝ MATERIÁL

Gioacchino Greco, 1623

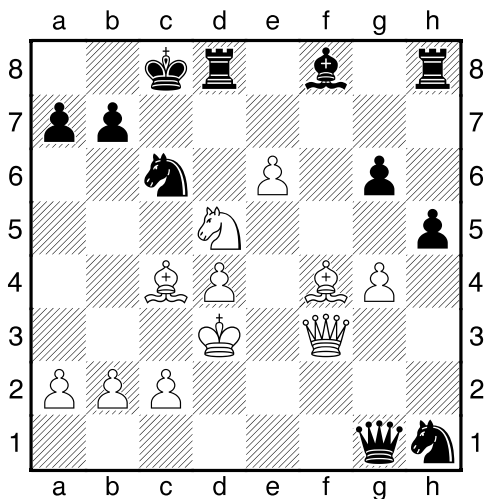
ČNT

1...Va1+ 2.Vf1 Vxf1+ 3.Kxf1 Sh3! A bílý má špatného střelce. Aby mohl bílý vyhrát, musel by mít ke svému h pěšci střelce barvy pole proměny. A to bohužel nemá. Černý obsadí pole h7, h8 a bílý se tam již nikdy neprobije.

“_”

Několik příkladů na téma a ideu:

Kizeritsky - Mat dvěma střelci

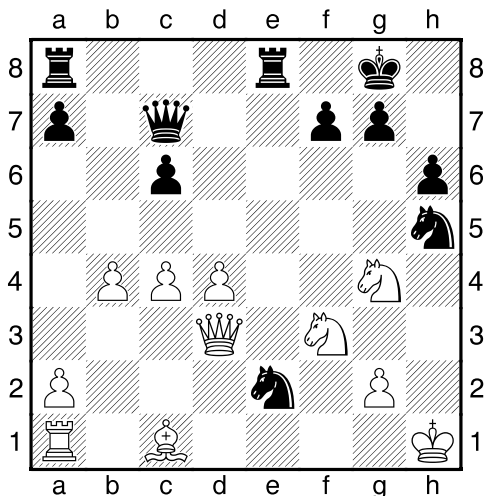
BNT

1. Jb6+! axb6 2. Dxc6+ bxc6 3. Sa6#

1-0

Určete motiv (postavení krále) a ideu (uvolnění diagonály, rozrušení ochrany krále).

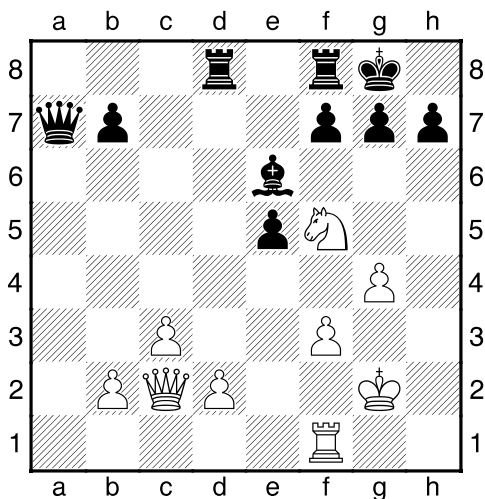
Pilař - Kvíčala - Mat dvěma jezdcí, 1899

ČNT

1...Jhg3+ 2.Kh2 Jf1+ 3.Kh1 Ve3 4.Sxe3 Dh2+ 5.Jfxh2
Jfg3# 0-1

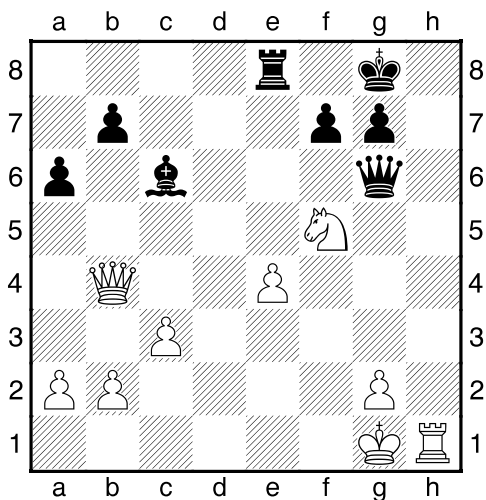
Čigorin - Mat jezdcem a věží, 1875

BNT

1. Je7+ Kh8 2. Dxb7+ Kxb7 3. Vh1#
1-0

S ideou zablokování:

BNT

1. Df8+!!
1-0

Zdroj: Výborné materiály trenéra I. třídy Ing. Vratislava Hory.